

ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

©2018 ІВАНОВА О. Ю., СЕВОСТЬЯНОВА Г. С.

УДК 35.073.53(477+4-01)

Іванова О. Ю., Севостьянова Г. С. Організація публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу

Стаття присвячена актуальним питанням підвищення конкурентоспроможності національної економіки завдяки вдосконаленню процедури проведення публічних закупівель. Метою статті є визначення особливостей організації проведення публічних закупівель в Україні та порівняння з організацією проведення даних процедур у країнах Європейського Союзу, що дозволить дослідити недоліки української моделі публічних закупівель та розробити рекомендації щодо їх подолання та наближення до стандартів Європейського Союзу. Визначено механізм організації проведення процедур закупівель відповідно до Директив ЄС, досліджено централізовану та децентралізовану моделі організації публічних закупівель у країнах ЄС. Проведено порівняльну характеристику вітчизняної електронної системи організації публічних закупівель з грузинською та європейською. Визначено етапи проведення закупівель в організаційній моделі ЄС, які на сьогодні відсутні в українській моделі та потребують впровадження для підвищення ефективності процедур проведення публічних закупівель.

Ключові слова: публічні закупівлі, тендер, процедура, система організації публічних закупівель, організаційна модель проведення тендера.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 15.

Іванова Ольга Юріївна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка сектора проблем регіонального розвитку та децентралізації відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: laptevaou@gmail.com

Севостьянова Ганна Сергіївна – здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: anna1sevastjanova@gmail.com

УДК 35.073.53(477+4-01)

UDC 35.073.53(477+4-01)

Іванова О. Ю., Севостьянова А. С. Организация публичных закупок в Украине и странах Европейского Союза

Статья посвящена актуальным вопросам повышения конкурентоспособности национальной экономики за счет совершенствования процедуры проведения публичных закупок. Целью статьи является выявление особенностей организации проведения публичных закупок в Украине и сравнение с организацией проведения данных процедур в странах Европейского Союза, что позволит выявить недостатки украинской модели публичных закупок и разработать рекомендации по их преодолению и приближению к стандартам Европейского Союза. Определен механизм организации проведения процедур закупок в соответствии с Директивами ЕС, проведен анализ централизованной и децентрализованной моделей организации публичных закупок в странах ЕС. Проведена сравнительная характеристика отечественной электронной системы организации публичных закупок с грузинской и европейской. Определены этапы проведения закупок в организационной модели ЕС, которые отсутствуют в украинской модели и требуют внедрения для повышения эффективности процедур проведения публичных закупок.

Ключевые слова: публичные закупки, тендер, процедура, система организации публичных закупок, организационная модель проведения тендера.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 15.

Іванова Ольга Юрьевна – доктор экономических наук, доцент, заведующая сектором проблем регионального развития и децентрализации отдела макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: laptevaou@gmail.com

Севостьянова Анна Сергеевна – соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: anna1sevastjanova@gmail.com

Ivanova O. Yu., Sevostjanova G. S. Organizing Public Procurement in Ukraine and the European Union Countries

The article is concerned with the topical issues of improving the competitiveness of the national economy by improving the procedure of public procurement. The article is aimed at identifying the features of organization of public procurement in Ukraine and comparing it with the organization of these procedures in the countries of the European Union, which would reveal shortcomings of the Ukrainian model of public procurement, and developing recommendations as to overcoming them and approximation to the standards of the European Union. The mechanism of organization of procurement procedures in accordance with the EU directives has been determined, the analysis of both centralized and decentralized models of public procurement in the EU countries has been carried out. A comparative characterization of organizing the domestic electronic system of public procurement and the Georgian and European ones was carried out. The stages of procurement in the EU organizational model, which are absent in the Ukrainian model and require implementation to improve the efficiency of public procurement procedures, are defined.

Keywords: public procurement, tender, procedure, system of organization of public procurement, organizational model of holding of a tender.

Fig.: 2. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 15.

Ivanova Olga Yu. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Sector of Problems of Regional Development and Decentralization of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor, 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: laptevaou@gmail.com

Sevastjanova Ganna S. – Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: anna1sevastjanova@gmail.com

Суттєвим важелем впливу держави на економіку виступає система публічних закупівель товарів, робіт і послуг для державних потреб. Держава є одним із головних споживачів товарів, робіт і послуг, а публічні закупівлі виступають одним із

інструментів регулювання попиту та пропозиції на вітчизняному ринку. Саме публічні закупівлі є одним із дієвих інструментів стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в країні на умовах публічності та прозорості. Публічні закупівлі здій-

снюються у відповідності до розроблених процедур і правил, які закріплені в законодавстві.

В умовах євроінтеграції актуальними стають питання наближення норм проведення публічних закупівель до процедур ЄС, що є необхідним, по-перше, для подолання бар'єрів вступу вітчизняних підприємств на ринки ЄС; по-друге, для вдосконалення організаційних процедур проведення публічних закупівель для вітчизняних підприємств. Для досягнення поставлених цілей необхідним є проведення порівняльної характеристики організації публічних закупівель в Україні та країнах ЄС і світу для визначення переваг і ризиків у практиці проведення цих процедур в Україні.

Питання організації публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу частково знайшли відображення у працях таких вітчизняних та іноземних науковців: В. Миняйло, О. Критенко, Ю. Данишина, А. Письмаченко, О. Постнікової, В. Ковальчука, П. Крадінова, І. Марцевої, І. Вялько, В. Муравйової, А. Лялько, Н. Ткаченко, В. Смирчинського, О. Овсянюк-Бердадіної, К. Кузнецової, С. Дашкової, Ю. Подосіннікової, але зміни як у вітчизняному законодавстві, так і в законодавстві Європейського Союзу у сфері закупівель спонукають до комплексного підходу у вивченні даного питання.

Метою статті є визначення особливостей організації проведення публічних закупівель в Україні та порівняння з організацією проведення даних процедур в країнах Європейського Союзу, що дозволить дослідити недоліки української моделі публічних закупівель та розробити рекомендації щодо їх подолання та наближення до стандартів Європейського Союзу у здійсненні публічних закупівель для підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

У більшості країн держава є найбільшим споживачем на ринку: частка державних витрат коливається в середньому в межах від 15% до 40% ВВП залежно від сектора економіки [12]. Так, у Німеччині виділяється близько 10% державного бюджету на здійснення публічних закупівель, у Великобританії – 50%, у Франції близько 50% бюджету на регіональному рівні [8]. В Європейському Союзі державні закупівлі робіт, товарів і послуг державними органами складають більше 14% ВВП ЄС та регулюються окремими директивами, які ґрунтуються на таких ключових принципах, як рівне ставлення, недискримінація, прозорість [7].

Основним законодавчим підґрунтям для країн ЄС, що діють по всій території ЄС з 2016 р., є Директива 2014/24/ЄС [2] від 26 лютого 2014 р. і Директива 2014/25/ЄС [3] від 26 лютого 2014 р. Організаційну модель проведення процедур відкритих торгів у країнах ЄС представлено на *рис. 1*.

На виконання Директиви 2014/24/ЄС та Директиви 2014/25/ЄС центральні закупівельні органи

повинні перейти на повні електронні засоби зв'язку, включаючи електронне подання тендерних пропозицій до квітня 2017 р., яке має бути обов'язковим для всіх замовників та всіх процедур закупівель у жовтні 2018 р. [13].

У разі проведення тендерів вище порогів: 5 186 000 євро для державних контрактів на виконання робіт; 134 000 євро для державних контрактів на поставки та послуги, наданих центральними органами влади, і конкурсів проектів, організованих такими органами влади; 207 000 євро для державних контрактів на поставки та послуги, які надаються місцевими замовниками, і конкурсів проектів, організованих такими замовниками; 750 000 євро для державних контрактів на надання соціальних та інших особливих видів послуг відповідно до директив оголошення (повідомлення) про торги інформація має бути опублікованою на TED (*Tender Electronic Daily* – онлайн-версія «Додатка до Офіційного журналу ЄС» [14], який присвячений публічним закупівлям), а також оголошення може одночасно публікуватися в національному або місцевому виданні.

На додаток до паперової версії, доданої до Регламенту ЄС (ЄС) 2016/7, Європейською Комісією з метою надання підтримки державам-членам на початковому етапі реалізації директив розроблено електронну версію ESPD (*European Single Procurement Document* – європейський єдиний закупівельний документ) [15], який представляє собою набір кваліфікаційних критеріїв, відповідність яким має відповідати переможець. ESPD, який передбачений ст. 59 Директиви 2014/24/ЄС, представлений як самодекларація на основі стандартної форми та включає в себе підтвердження кваліфікаційних критеріїв учасника процедури закупівлі, а саме: відсутність кримінальних правопорушень, серйозна професійна поведінка та критерії відбору (фінансових, економічних та технічних можливостей), а також атестати, сертифікати, досвід виконання аналогічних договорів тощо. Цей електронний документ має на меті підтримати лише перехідний етап у державах-членах, оскільки повний потенціал ESPD має використовуватися з інтеграцією «національної» ESPD із системою електронних закупівель. Національні рішення ESPD уже доступні в Данії, Фінляндії, Нідерландах та Словенії [15].

Директива 2014/24/ЄС дозволяє державам-членам використовувати паперову версію ESPD до квітня 2018 р. У більшості випадків, коли використовується eESPD (12 держав-членів з 15), разом з цим використовується паперова версія. Тільки Франція, Угорщина та Ірландія повідомили, що ESPD використовується в паперовому вигляді. Тому паперову версію все ще використовують понад 80% держав-членів, які вже почали користуватись ESPD. Це означає, що вони лише незначною мірою використовують потенційне спрощення, яке виникає внаслідок використан-

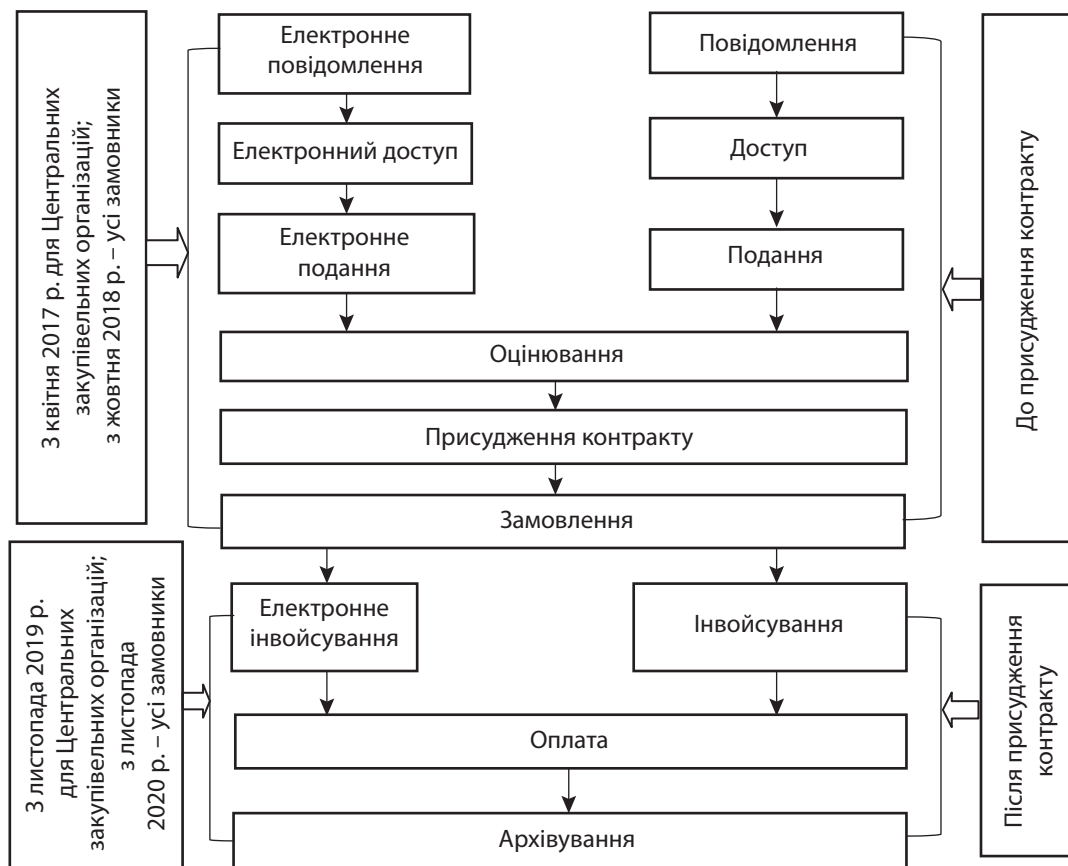

Рис. 1. Організація проведення процедури відкритих торгів відповідно до Директив ЄС

Джерело: узагальнено на основі [2; 3].

ня ESPD, яке сприяє оцифруванню процесу державних закупівель.

У країнах ЄС використовують дві моделі публічних закупівель: централізовану модель організації закупівлі та децентралізовану [13; 10]:

1) *централізована модель організації закупівель* – здійснюється єдиним органом із закупівель з метою забезпечення загальних потреб, тобто замовники доручають здійснення державних закупівель від імені централізованого органу [13; 10];

2) *децентралізовані закупівлі* – якщо замовники самостійно здійснюють закупівлю товарів, робіт та послуг.

«З 28 країн – членів ЄС централізовані закупівельні організації (ЦЗО) існують у 25 країнах. Діяльність ЦЗО регламентовано національним (директивами) та місцевим (нормативно-правові акти країни – члена ЄС) законодавством. У країнах ЄС ЦЗО може функціонувати на різних рівнях управління: на національному, регіональному чи місцевому, а держави-члени можуть створювати кілька ЦЗО на різних рівнях для охоплення різних завдань. Усі ЦЗО у своїй діяльності використовують рамкові угоди, а вибір виконавця контракту за рамковою угодою здійснюється або через електронний каталог, або через тендер (зокрема, через електронний аукціон). Для укладення рамкових угод застосовуються процедури відкритих торгів і торгів з обмеженою участю» [6].

Як уже вказувалося, на виконання Директиви 2014/24/ЄС і Директиви 2014/25/ЄС центральні закупівельні органи повинні перейти на повні електронні засоби зв'язку, включаючи електронне подання тендерних пропозицій, до квітня 2017 р., яке має бути обов'язковим для всіх замовників і всіх процедур закупівель з жовтня 2018 р. [13].

До цього періоду країнам – членам ЄС необхідно створити центральні національні платформи або приєднатися до приватних платформ. Платформи можуть не підтримувати всі процедури, які в кожній директиві вказуються в електронному вигляді, але вони мають бути ідентичними та конкурувати між собою за сервісом з надання послуг та інтерфейсу. Платформа повинна відповідати вимогам національного законодавства та в цілому законодавству ЄС.

Організацію публічних закупівель в Україні необхідно розглядати через призму законодавства ЄС, оскільки відповідно до положень Угоди про асоціацію передбачено перехідний період до 2022 р. для повної адаптації системи публічних закупівель України до стандартів ЄС. Це знайшло своє відображення в графіку імплементації чинних Директив ЄС і в «дорожній карті» Стратегії реформування публічних закупівель [11].

У порівнянні з європейською моделлю організації проведення процедур закупівель в українській

моделі весь процес проведення процедур закупівель здійснюється через електронну систему закупівель тільки до етапу присудження контракту та звіту про проведення процедури закупівлі. Такі етапи як замовлення, інвойсування та оплата поки що законодавством не передбачені.

Основою для функціонування системи публічних закупівель в Україні виступає нормативно-правове забезпечення, наведене на *рис. 2*.

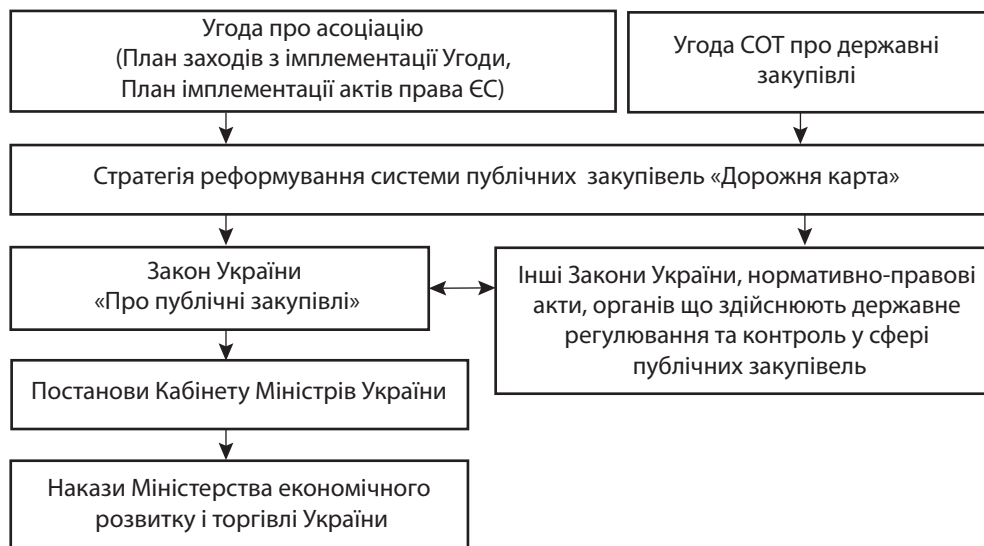

Рис. 2. Нормативно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні

Джерело: складено за [4; 9; 11].

Організація та проведення процедур закупівель здійснюється відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» від 2015 р. [4], яким запроваджено електронну систему закупівель, електронне оскарження, процедури та загальні правила, що кардинально змінили організацію закупівельного процесу.

Основною метою Закону є «забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції тощо» [4].

Організація публічних закупівель в Україні побудована на гібридній моделі електронної системи, яка має такі властивості: одна державна центральна база даних і багато комерційних майданчиків; самоокупність; електронна система побудована за принципом «усі бачать усе»; крос-доступ до центральної бази даних через майданчики; система має відкритий код.

Уся інформація, наявна в центральній базі даних (ЦБД), транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. Після закінчення тендера в електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій усіх учасників, рішень тендерного комітету, кваліфікаційні документи учасників торгів тощо. Вся інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу [1].

Українська модель електронної системи відрізняється від європейської та побудована на гібридній основі. Основні порівняльні характеристики наведені в *табл. 1*.

Певним аналогом вітчизняної електронної системи є грузинська моноплатформова система (єдина державна система без комерційних майданчиків). Традиційна паперова система проведення тендерів у Грузії була замінена новою системою електронних за-

купівель. Грузинську систему електронних державних закупівель (система Ge-Gp) [5] було запущено в жовтні 2010 р. і з 1 грудня 2010 р. вона стала обов'язковою для всіх замовників. Уся інформація про закупівлі є відкритою та доступною в режимі онлайн на єдиному державному веб-порталі та представляє собою єдину моноплатформу, що належить державі. Система державних закупівель Грузії працює трьома мовами – грузинською, англійською, російською. У 2012 р. грузинській електронній системі була присуджена премія ООН у сфері публічної служби [6].

В Україні розвиток електронної системи знаходиться на високому рівні. Система електронних закупівель ProZorro – це інноваційний продукт, ІТ-система, яка направлена на спрощення процесу закупівель для учасників та повернення довіри бізнесу до влади. 18 травня 2016 р. у Лондоні українська система ProZorro отримала міжнародну премію у сфері закупівель (WPA) в номінації *Public Sector Procurement Award* (Премія за закупівлі в державному секторі) за створення і впровадження електронної системи з унікальною архітектурою [1].

В електронному вигляді проводяться всі процедури закупівлі: відкриті торги, переговорна процедура закупівель, конкурентний діалог і допорогові процедури закупівлі (для товарів та послуг, вартість яких не перевищує 200 тис. грн, для робіт – 1,5 млн грн,

Порівняльна характеристика вітчизняної електронної системи організації публічних закупівель з грузинською та європейською

Основні характеристики	Українська електронна система	Грузинська електронна система	Європейська електронна система
ЦБД	Єдина ЦБД у власності ДП «ПроЗорро»	Єдина ЦБД у власності держави	Багато центральних національних платформ і комерційних платформ
Наявність електронних майданчиків	На теперешній час до ЦБД підключено 25 електронних комерційних майданчиків	Майданчики відсутні	Велика кількість електронних комерційних і державних майданчиків
Публікація інформації про закупівлі	Публікується в електронному вигляді через електронні майданчики	Публікується на ЦБД	У разі здійснення закупівель відповідно до директив ЄС оголошення (повідомлення) про торги має бути опубліковано на TED (<i>Tender Electronic Daily</i> – онлайн-версія «Додатка до Офіційного журналу ЄС». 3 жовтня 2018 р. публікація інформації в електронному вигляді обов'язкова для всіх замовників
Електронне оскарження	Наявне	Наявне	Відсутнє
Можливість залишити відгуки на закупівлі	Наявне	Наявне	Відсутнє

Джерело: складено за [5; 13].

і для замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 млн грн, а робіт – 5 млн грн) [4]. Подання всіх документів здійснюється виключно через електронну систему закупівель, у тому числі кваліфікаційні критерії до учасників та переможця тендера.

Стан розвитку ЦЗО на даному етапі знаходиться в стадії пілотного проекту та відповідно до Стратегії реформування системи публічних закупівель [9] («дорожньої карти») планується для активного впровадження у 2019 р.

Порівняння української та європейської організаційної моделі проведення закупівель наведено в табл. 2.

Відповідно до п'ятого етапу (2022 р.) плану заходів щодо реалізації Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти»), затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 р. № 175-р [9], для української організаційної моделі впровадження з 6 по 9 етапи планується здійснити до 2022 р.

Таким чином, імплементація вітчизняного законодавства із законодавством ЄС проходить в строки, що установлені Стратегією реформування системи

Таблиця 2

Порівняльна таблиця української та європейської організаційної моделі проведення закупівель

№ з/п	Назва етапу	Українська організаційна модель проведення тендера	Європейська організаційна модель проведення тендера
1	Електронне повідомлення	+	+
2	Електронний доступ	+	+
3	Електронне подання	+	+ (-)
4	Оцінювання	+	+
5	Присудження контракту	+	+
6	Замовлення	-	+
7	Електронне інвойсування	-	+
8	Оплата	-	+
9	Архівування	-	+

публічних закупівель. Деякі етапи в реалізації відстають від запланованих термінів впровадження – це активне застосування рамкових угод. Наказ № 1372 «Про затвердження Порядку укладання і виконання рамкових угод» прийнято ще 15.09.2017 р., але на практиці він не працює у зв'язку з відсутністю технічних можливостей майданчиків та ЦБД для його впровадження. Також є багато нормативних недоліків у Законі «Про публічні закупівлі», які потребують виправлень, на що і будуть спрямовані подальші науково-практичні дослідження. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. ProZorro // Вікіпедія вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ProZorro>
2. Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року щодо здійснення державних закупівель та про визнання недійсною Директиви 2004/18/ЄС. Офіційний вісник ЄС. L 94 від 28 березня 2014 року.
3. Директива 2014/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року щодо здійснення закупівель підприємствами, що працюють у сфері водо-, енергопостачання, транспорту та телекомунікацій, та про визнання недійсною Директиви 2004/17/ЄС. Офіційний вісник ЄС. L 94 від 28 березня 2014 року.
4. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
5. Звіт за результатами порівняльного аналізу українського та європейського законодавства у сфері державних закупівель // Офіційний сайт проекту «Гармонізація систем конкуренції та державних закупівель України зі стандартами ЄС. URL: <http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2014/09/REPORT-ON-GAP-ANALYSIS-UKR.pdf>
6. Централізація закупівель – впорядкування замість «радянського» адміністрування на прикладі країн ЄС // Офіційний сайт проекту «Гармонізація систем конкуренції та державних закупівель України зі стандартами ЄС». URL: <http://eupublicprocurement.org.ua/централізація-закупівель-впорядку.html?lang=RU>
7. Письменна М. С. Нормативно-правове середовище державних закупівель як передумова забезпечення ефективного контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2016. Вип. 6 (2). С. 159–162.
8. Пінькас Г. І. Фінансово-економічний механізм формування конкурентоспроможного ринку державних закупівель : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 221 с.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Стратегію реформування публічних закупівель («дорожню карту»)» від 24.02.2016 р. № 175-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-p>
10. Романенко Є. О., Щокін Р. Г. Реформування системи державних закупівель в Україні. *Публічне урядування*. 2016. № 4. С. 25–34.
11. Севостьянова Г. С. Реформування системи державних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 61–67.

12. Усі міжнародні тендери тільки у нас! // Контрактова площа. URL: http://kpl.net.ua/international_tenders.html

13. Information about European public procurement. URL: <http://simap.ted.europa.eu/web/simap/standard-forms-for-public-procurement>

14. Tender Electronic Daily. URL: <https://ted.europa.eu/TED/main/HomePage.do>

15. European Single Procurement Document. URL: <http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/e-procurement/espdp/>

REFERENCES

“Dyrektyva 2014/24/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 26 liutoho 2014 roku shchodo zdiisnennia derzhavnykh zakupivel ta pro vyznannia nediisnoi Dyrektyvy 2004/18/Yes” [Directive 2014/24/EC of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and the recognition of invalidity of Directive 2004/18/EC]. *Ofitsiinyi visnyk Yes*: L 94 (March 28, 2014).

“Dyrektyva 2014/25/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 26 liutoho 2014 roku shchodo zdiisnennia zakupivel pidpriemstvamy, shcho pratsiuut u sferi vodo-, enerhopostachannia, transportu ta telekomunikatsii, ta pro vyznannia nediisnoi Dyrektyvy 2004/17/Yes” [Directive 2014/25/EC of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the procurement procedures of entities operating in the field of water, energy, transport and telecommunications and the invalidation of Directive 2004/17/EC]. *Ofitsiinyi visnyk Yes*: L 94 (March 28, 2014).

“European Single Procurement Document”. <http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/e-procurement/espdp/>

“Information about European public procurement”. <http://simap.ted.europa.eu/web/simap/standard-forms-for-public-procurement>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

[Legal Act of Ukraine] (2016). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-p>

“ProZorro”. *Vikipediia – vilna entsyklopediia*. <https://uk.wikipedia.org/wiki/ProZorro>

Pinkas, H. I. “Finansovo-ekonomichni mekhanizm formuvannia konkurentospromozhnoho rynku derzhavnykh zakupivel” [Financial and economic mechanism of formation of competitive market of public procurements]: *dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.00.08, 2009.

Pysmenna, M. S. “Normatyvno-pravove seredovyshe derzhavnykh zakupivel yak peredumova zabezpechennia efektyvnoho kontroliu” [Regulatory environment of public procurement as a prerequisite for ensuring effective control]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, no. 6 (2) (2016): 159-162.

Romanenko, Ye. O., and Shchokin, R. H. “Reformuvannia systemy derzhavnykh zakupivel v Ukraini” [Reforming the Public Procurement System in Ukraine]. *Publichne uriaduvannia*, no. 4 (2016): 25-34.

Sevostianova, H. S. “Reformuvannia systemy derzhavnykh zakupivel v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv” [Reforming the system of state purchases in the conditions of European integration processes]. *Biznes Inform*, no. 9 (2015): 61-67.

“Tender Electronic Daily”ю <https://ted.europa.eu/TED/main/HomePage.do>

“Tsentralizatsiia zakupivel – vporiadkuvannia zamist «radianskoho» administruvannia na prykladi krain YeS” [Centralization of purchases – ordering instead of “Soviet” administration on the example of the EU countries]. Ofitsiyni sait proektu «Harmonizatsiia system konkurentsii ta derzhavnykh zakupivel Ukrainy zi standartamy YeS». <http://eupublicprocurement.org.ua/централізація-закупівель-впорядку.html?lang=RU>

“Usi mizhnarodni tendery tilky u nas!” [All international tenders only with us!]. Kontraktova ploscha. http://kpl.net.ua/international_tenders.html

“Zvit za rezultatamy porivnialnoho analizu ukrainskoho ta yevropeiskoho zakonodavstva u sferi derzhavnykh zakupivel” [Report on the results of comparative analysis of Ukrainian and European legislation in the field of public procurement]. Ofitsiyni sait proektu «Harmonizatsiia system konkurentsii ta derzhavnykh zakupivel Ukrainy zi standartamy YeS. <http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2014/09/REPORT-ON-GAP-ANALYSIS-UKR.pdf>